

Ekonomisk politik

Det här är offlineversionen av *Ekonomisk politik*. Följ länken för att komma åt ytterligare material som övningar, interaktiva element, filmer med mera.

<https://laromedel.ne.se/material/reader/189/7798>

SHUTTERSTOCK

Ord och begrepp

Ordlista: Ekonomisk politik

Ekonomisk tillväxt innebär att den totala produktionen av varor och tjänster i ett land, bruttonationalprodukten, ökar.

Levnadsstandard är ett ord som beskriver vilka inkomster en person eller ett hushåll har och vilka varor och tjänster personen kan köpa.

Export är när varor och tjänster från ett land säljs till köpare i ett annat land.

Reporänta är den ränta som bankerna betalar för att få låna pengar av Riksbanken eller får när de lånar ut pengar till Riksbanken.

Offentliga sektorn är ett gemensamt ord för all verksamhet som utförs av staten, landstingen och kommunerna.

Finanspolitik kallas de förändringar i statens inkomster och utgifter som regeringen genomför för att påverka samhällsekonomin, till exempel att sänka eller höja skatter och bidrag.

Penningpolitik är de åtgärder som en centralbank vidtar för att påverka den ekonomiska utvecklingen i samhället.

Bruttonationalprodukt är värdet av alla de varor och tjänster som framställs i ett land under ett år.

Samhällets ekonomiska mål

I Sverige har politikerna ställt upp en rad ekonomiska mål som de strävar efter att nå upp till.

Ekonomiska mål med brett politiskt stöd

- **Ekonomisk tillväxt** – att utnyttja resurserna så effektivt som möjligt med hänsyn till miljön. Höjd levnadsstandard och full sysselsättning är centrala mål.
- **Samhällsekonomisk balans** – att dämpa konjunktursvängningarna genom att kontrollera inflationen. Inflation och räntenivåer påverkar förutsättningarna att handla med andra länder och målet är att ha balans i utrikeshandeln.
- **Rättvis inkomstfördelning** – en mer rättvis inkomstfördelning än vad marknadsekonomin åstadkommer på egen hand.

Våra riksdagspartier är överens om de ekonomiska målen ovan, men partierna är oense om på vilket sätt målen ska nås.

Vidare är det så att alla målen inte kan nås samtidigt och det kan finnas olika synpunkter på vilka mål som är viktigast och som ska ges förtur.

Höjd levnadsstandard

För att öka **levnadsstandarden** måste det gå bra för svenska företag. Det ger arbetstillfällen och Sverige får exportinkomster så att vi kan köpa saker från utlandet. Höjd levnadsstandard är inte bara fler prylar, utan även bland annat mer fritid och social trygghet, men också en frisk natur.

DPA/IBL

■ En av klädkedjan H&M:s butiker, här i ett köpcentrum vid Potsdamer Platz i Berlin, Tyskland.

SOFIA SABEL/KAMERAREPORTAGE/IBL

■ K-märkta miljonprogramshus i Tynnered, Göteborg.

Full sysselsättning

Att vara arbetslös är plågsamt, även om den som är arbetslös får ersättning från arbetslöshetskassa. Långvarig arbetslöshet medför problem både för den enskilde och för samhället. Därför vill politikerna att sysselsättningen ska vara hög.

Om alla människor har arbete så produceras mycket i samhället och det råder stor efterfrågan på varor och tjänster. Det blir högkonjunktur och levnadsstandarden höjs. Ett problem med full sysselsättning är att det kan leda till för hög **inflation**.

ANDREAS BARDELL/AFTONBLADET/IBL

■ Ett av samhällets viktigaste mål är full sysselsättning. Även barnen drabbas av föräldrarnas arbetslöshet och av nedskärningar i välfärden. Föräldrar och barn demonstrerar mot nedskärningar inom skolan i Kumla.

Kontrollerad inflation

Alltför hög inflation anses dåligt för ett land. Människor känner oro och osäkerhet när deras pengar snabbt blir mindre värda – och får de löneförhöjning innebär det oftast att inflationen ökar än mer. De som sparar på banken förlorar eftersom den **ränta** de får på de sparade pengarna aldrig blir tillräckligt hög för att uppväga inflationen.

Det är **Riksbankens** uppgift att hålla inflationen på en stabil nivå. För närvarande är målet i Sverige 2 procents inflation per år. Om Riksbanken vill sänka inflationstakten brukar den höja **reporäntan**, vilket brukar leda till att övriga banker höjer sina räntor. Om det blir dyrare att låna pengar sjunker efterfrågan och inflationen dämpas.

Nackdelen med detta är att arbetslösheten kan stiga när företagens vinster sjunker. Vad som är viktigast – låg inflation eller låg arbetslöshet – råder det delade meningar om.

En alltför låg inflation är heller inte önskvärd eftersom kan vara skadligt för tillväxten. Riksbanken kan därför sänka reporäntan för att få fart på tillväxten och öka inflationstakten.

Jämn fördelning

Samtliga svenska riksdagspartier vill ha kvar en skattefinansierad **välfärdsstat** där den som av någon anledning behöver hjälp också ska få det. De är också överens om att staten måste gripa in för att utjämna skillnaderna i inkomst mellan olika grupper i samhället. En marknadsekonomi utan politisk styrning leder vanligen till stora inkomstklyftor.

Det som skiljer partierna åt är bland annat synen på hur mycket staten ska lägga sig i, hur stor den **offentliga sektorn** ska vara samt hur höga skatter hushållen och företagen ska betala.

OLLE MELKERHED/AFTONBLADET/IBL

■ Manifestation i Härnösand 2016 mot att lägga ner sjukhuset i Sollefteå.

Balans i utrikeshandeln

Exporten, det vill säga försäljningen till utlandet, är mycket viktig för svenskt näringsliv och för Sverige. En stor export ger företagen och staten inkomster och leder arbetstillfällen och höjd levnadsstandard.

Det är inte bra om importen är större än exporten under en längre tid. Detta kan leda till en större utlandsskuld, det vill säga att svenska staten måste låna pengar utomlands.

Politiska styrmedel

Det är riksdagen som beslutar om samhällets ekonomiska mål och det är regeringens uppgift att försöka se till så att målen uppfylls. Regeringens viktigaste styrmetoder är **finanspolitik** och **penningpolitik**.

Finanspolitik

Staten får in det mesta av sina inkomster genom skatter och avgifter. Inkomsterna används för att täcka statens utgifter. Regeringen kan använda skatter, avgifter och bidrag för att påverka den ekonomiska utvecklingen.

Om det är **lågkonjunktur** med hög arbetslöshet gäller det att stimulera ekonomin så att den tar fart och börjar växa. Detta kan ske genom att uppmuntra företagen att anställa fler, exempelvis genom sänkta arbetsgivaravgifter. Ett annat sätt att stimulera ekonomin är att staten anställer fler i offentlig sektor eller satsar på stora projekt som byggande av bostäder eller infrastruktur, antingen i egen regi eller genom att anlita privata företag.

Tanken är att skapa arbetstillfällen så att hushållen har pengar att konsumera för och företagen har kunder för sina varor och tjänster.

Under en **högkonjunktur** är det däremot stor efterfrågan på såväl varor och tjänster som arbetskraft. Då höjs både priser och löner. Blir prisstegringen, **inflationen**, för snabb kan regeringen behöva kyla ner ekonomin genom att höja skatter och räntor och minska de offentliga utgifterna.

JENS KLEVJE/NATIONALENCYKLOPEDIEN

■ Illustrationen visar vad som händer när en lågkonjunktur inleds samt vad som sker när konjunkturen vänder och går mot högkonjunktur.

Penningpolitik

Staten kan också försöka påverka konjunkturen genom det som kallas penningpolitik. Den sköts av Riksbanken, vars viktigaste uppgift är att hålla inflationen på en stabil nivå. För närvarande är målet att Sverige ska ha en inflation på 2 procent om året.

Riksbankens viktigaste verktyg är **reporäntan**. Reporäntan är den ränta bankerna får betala när de lånar pengar i Riksbanken, vilket i sin tur påverkar räntan som bankerna tar ut av de företag och hushåll som de lånar ut pengar till.

Om inflationen ser ut att stiga för mycket kan Riksbanken välja att höja reporäntan. Om inflationen bedöms vara för låg försöker Riksbanken ofta åtgärda detta genom att sänka reporäntan.

I en lågkonjunktur sänks i regel räntan. Låga räntor innebär att det blir billigare för företagen att låna till investeringar. För privatpersoner blir det billigare att låna till husköp eller bilköp. Konsumtionen ökar vilket sätter fart på ekonomin. Höga räntor får motsatt effekt.

Skatter

Syftet med skatter är att ge inkomster till staten, kommuner och landsting. Pengarna används för att genomföra **transfereringar** (till exempel bidrag) till hushållen men även till att bygga och underhålla samhällets infrastruktur. De kan också ges som särskilda bidrag till företag för att påverka deras verksamhet, till exempel för att främja miljövänliga produkter.

Skatter används även för att på olika sätt styra samhällsutvecklingen och påverka vad och hur mycket hushållen konsumerar. Det kan till exempel handla om lägre skatter på miljöbilar eller höjda skatter på alkoholhaltiga drycker och tobaksprodukter.

SHUTTERSTOCK

■ Skatter kan användas för att stimulera något man tycker är bra i samhället (som fler elbilar) ...

SHUTTERSTOCK

■ ... eller motverka något man tycker är dåligt eller skadligt (som rökning).

Statsbudget och statsskuld

Statsbudgeten är en plan för statens inkomster och utgifter för det kommande året. Inkomsterna kommer i huvudsak från skatter och avgifter. Pengarna används till en mängd olika saker, bland annat försvaret, domstolarna, utbildning, kommunikationer, avgiften till EU och olika typer av bidrag till kommuner och privatpersoner.

Skillnaden mellan inkomsterna och utgifterna kallas **budgetsaldo**. Om inkomsterna är större än utgifterna får man ett **budgetöverskott**. Men det är vanligare att utgifterna är större än inkomsterna, vilket resulterar i ett **budgetunderskott**. För att förhindra för stora underskott fastställer riksdagen ett utgiftstak för de kommande tre åren.

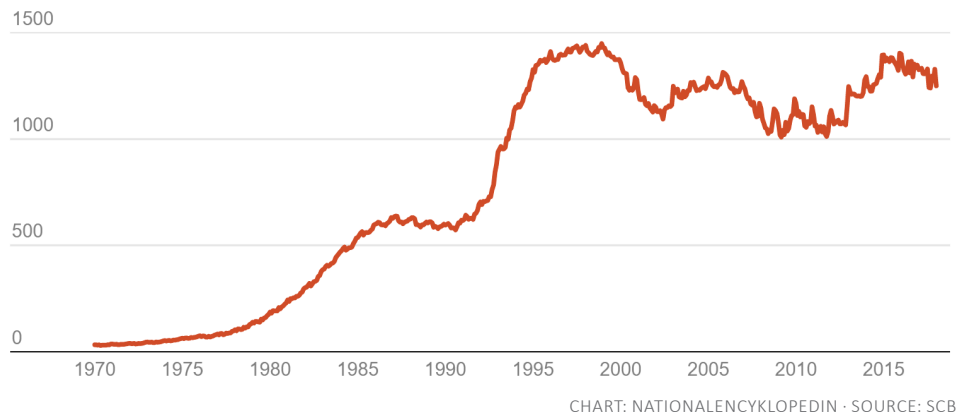
Statsskulden

Precis som privatpersoner och företag kan staten behöva låna pengar för att täcka oväntade kostnader eller göra investeringar. Sveriges totala lån kallas **statsskulden**.

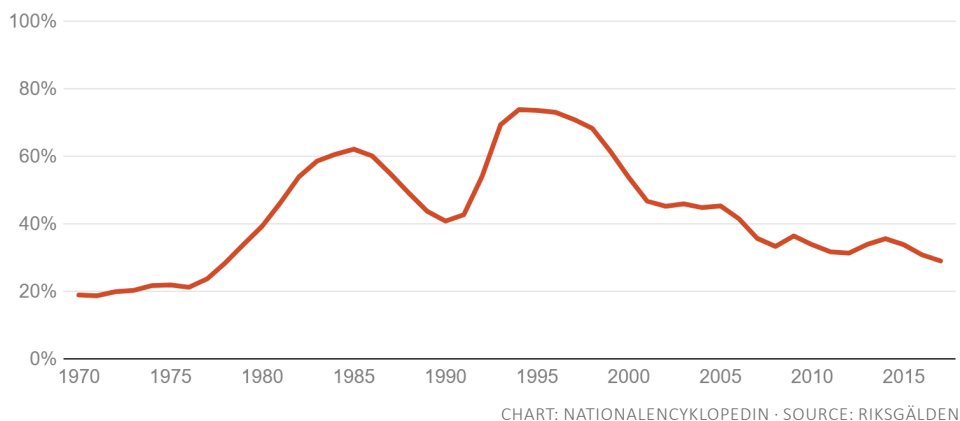
Riksgälden förvaltar statsskulden och sköter upplåningen genom att ge ut olika **statspapper** (till exempel statsobligationer). Staten betalar sedan ränta till köparna.

Det är viktigt att förstå skillnaden på statsskulden i absoluta tal och i förhållande till **bruttonationalprodukten** (BNP). Sveriges statsskuld 2016 var ungefär 1 400 miljarder kronor. 2009 var statsskulden under 1 200 miljarder. Den har alltså vuxit med ungefär 200 miljarder på sju år. Statsskulden storlek i förhållande till BNP har däremot minskat från 36 procent 2009 till 35 procent 2016.

Statsskulden i miljarder kronor

Statsskulden i procent av BNP

Sammanfattning

Ekonomisk politik

- De politiska partierna är överens om att Sverige behöver ekonomisk tillväxt, samhällsekonomisk balans och rättvis inkomstfördelning men är inte överens om hur målen ska nås.
- Låg arbetslöshet och kontrollerad inflation är andra viktiga mål för den ekonomiska politiken.
- Regeringen kan på olika sätt försöka påverka landets ekonomi, bland annat genom att höja eller sänka skatter och bidrag.
- Riksbanken använder reporänta för att påverka inflationen.
- Statsbudgeten är en plan för statens inkomster och utgifter för det kommande året.
- Sveriges totala lån kallas statsskulden.

Det här är offlineversionen av *Ekonomisk politik*. Följ länken för att komma åt ytterligare material som övningar, interaktiva element, filmer med mera.

<https://laromedel.ne.se/material/reader/189/7798>